

LIDÉ

Jubilanti společnosti

Česká geografická společnost má tu čest poblahopřát všem svým členům, kteří v posledním půlroce oslavili významné životní jubileum.

90 let: Václav Hoda

85 let: Ing. Radan Květ, CSc.

80 let: doc. RNDr. Ladislav Skokan, CSc.

75 let: Mgr. Jaroslava Cemperová – doc. RNDr. Milan Václav Drápela, CSc. – Jaroslav Klempíř

70 let: Lubomíra Janouchová

65 let: Mgr. Marie Mánková – RNDr. Hela Škarková

60 let: prof. RNDr. Vladimír Baar, CSc. – doc. RNDr. Zdeněk Lipský, CSc. – RNDr. Jiří Tomeš, Ph.D.

55 let: RNDr. Blanka Fischerová – Mgr. Jan Kubovský – RNDr. Tomáš Kučera, CSc.

50 let: RNDr. Alena Chvátalová, Ph.D. – Mgr. Zdeněk Reitspies – Mgr. Zdeněk Strašák – RNDr. Jan Vozáb, Ph.D.

Blahopřejeme všem oslavencům a zároveň děkujeme všem členům společnosti, kteří se v roce 2013 dožívají významného jubilea, za jejich práci pro českou geografii.

Neuvěřitelné devadesátiny Václava Hody

Kolega Václav Hoda se v září dožije neuvěřitelných devadesáti let, a to v relativně výborné kondici. Není se čemu divit, protože jeho způsob života mu k tomu velmi výrazně pomáhá. Záměrně používám přítomný čas, protože často je ho možné potkat jedoucího na horském kole v širokém okolí Košetic, jak vytrvale šlape i na nejnižší převodový stupeň, kdy skoro nejede, ale tím důkladněji procvičuje všechny klouby dolních končetin. Ale to není to jediné, co ho v tak dobré kondici udržuje. Celý dlouhý život nekouřil ani nepil a věnoval se jen svým koníčkům – samozřejmě kromě svého povolání, které se mu také vlastně stalo koníčkem. Vystudoval, pokud mě paměť neklame, učitelský ústav v Soběslavi a pak si ještě dálkově doplnil odborné předměty, kterým pak vyučoval na nově zřízené škole v Košeticích se svými kolegy Veselským, Chaloupkovou, Kuncovou, Bambasovou a Markem pod ředitelskou taktovkou Josefa Čiháka. Těch kolegů bylo mnohem víc

a také řízení školy bylo vlastně rozděleno na obecnou a měšťanskou školu, ale to není to nejpodstatnější. Jak jsem se již zmínil, věnoval se svým koníčkům. Asi jejich zásluhou, ale také velkou touhou po nezávislosti se nikdy neoženil. V první řadě to byla turistika, v pozdější době, kdy byla možnost věnovat se v rámci Svazarmu bezmotorovému létání, věnoval se výhradně jemu. S tím souvisel i jeho zájem o meteorologii a pečlivě sledoval meteorologická hlášení v rozhlasovém vysílání a také se zajímal o astronomii. Na košetické škole byl jeho zásluhou malý astronomický dalekohled se stativem, aby mohl pozorovat i dění ve vesmíru. Ale kromě toho byl a je vášnivým fotografem, a to fotografem se značkou prvotřídní kvality, protože by nikdy nedal z ruky snímek, který by neměl požadovanou úroveň. Radu, bohužel nepublikovaných snímků, pořídil také na 16mm filmový pás. Pravidelně jezdí do okresního města Pelhřimova plavat do bazénu bez ohledu na roční dobu a počasí. V osmdesáti letech si snad poprvé postěžoval u paní doktorky, že se trochu zadýchává při ostřejší chůzi do kopce.

Co je možné ještě k tomuto životnímu stylu dodat? Tak už jen krátce o jeho pedagogické práci. V první řadě jeho práce neměla smysl pachtit se za nějakými čestnými tituly a uznáními. Jemu při jeho příslušné skromnosti stačilo, že ho měli žáci rádi pro jeho náročnost, individuální přístup a srozumitelnost výkladu s vysokými odbornými znalostmi. Protože učil vesměs na menších venkovských školách a krátkou dobu zastával i funkci ředitele školy v Hořepníku (s tím se nikdy nevyrovnal a záhy tento post opustil, to mu nebylo vlastní), musel si k svým odborným předmětům přibrat ještě takové, jako byly pěstitelské práce, snad i tělesná výchova a práce v dílnách, ale i fyzika. Nejbližší mu byly ale chemie a zeměpis. Tyto a jiné předměty učil ještě řadu let na školách v Pacově a Pelhřimově, už jako důchodce.

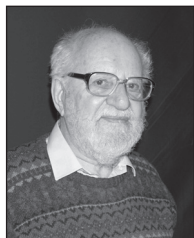
Byl bych nerad, aby několik mých slov vyznělo jako „kádrový“ posudek. Bylo to několik pohledů na jeho velice plodný a plný život a jako dost dlouhý spolupracovník a kolega bych mu do dalších let popřál stále zdraví a neutuchající chuť se neustále vzdělávat a doplňovat si své znalosti.

Evžen Novák

Ing. Radan Květ, CSc. – narozeninový medailónek

V letošním roce 14. dubna oslavil 85. narozeniny Ing. Radan Květ, CSc., známý brněnský přírodovědec, který se během své dlouholeté odborné činnosti zaměřil nejen na geografii a hydrogeochemii, ale i na systémové pojetí a propojení přírodovědných poznatků se společenskými vědami, jež našlo odraz v jeho rozsáhlém bádání o starých stezkách v posledním období. Radan Květ však není jen přírodovědně orientovaný vědec, ale vyznačuje se rozsáhlým kulturně-historickým přehledem, který uplatňoval po tři desetiletí při vedení brněnské pobočky Klubu přátel výtvarného umění i přípravách řady výtvarných i dalších výstav.

I když je převážná většina jubilentova života a pracovních aktivit spojena s Brnem, narodil se 14. 4. 1928 v Opavě, kde rovněž v roce 1947 na tamním

gymnáziu odmaturoval. Pak už začíná jeho životní etapa spojená s Brnem. V roce 1952 ukončil studium chemického inženýrství na Vysoké škole technické (dnešní Vysoké učení technické) v Brně a získal titul Ing. a v téže roce začal pracovat jako chemik v Lachemě Brno. Působil zde až do roku 1957. Chemií a zejména hydrogeochemií se zabýval i na dalším pracovišti – Výzkumném ústavu naftovém v Brně, z něhož po reorganizaci (1964) vnikla i pobočka Ústředního ústavu geologického v Brně (v současnosti Česká geologická

služba – pobočka Brno). Na tomto pracovišti se věnoval hydrogeochemickým výzkumům až do roku 1976. V tomto oboru rovněž získal R. Květ roku 1969 na Přírodovědecké fakultě UK Praha vědeckou hodnost CSc. S tímto obdobím je spojena řada jubilantových publikací zejména o minerálních vodách, které jsou citovány i v současnosti. Tuto oblast své práce pak jubilant revidoval a shrnul znovu v nedávné době v přehledné aktuální monografii „Minerální vody České republiky: vznik, historie a současný stav“, Akcent, Třebíč 2011.

Nástupem na Geografický ústav ČSAV v Brně roku 1976 se začíná R. Květ věnovat a dále rozpracovávat rozsáhlou problematiku geotektoniky, zejména planetárních ekvidistančních poruchových systémů, jejich projevy na základě DPZ i jejich geografické aspekty. Zaměřil se rovněž na regionalizaci krajiny i systémový přístup k hierarchizaci geografických věd. Záslužné byly v té době i jeho organizační snahy, byl hlavním organizátorem seminářů v Pozďátkách u Třebíče (1978, 1981), které diskutovaly poruchové systémy a tektoniku fundamentu a jejich výsledky byly publikovány v řadě *Studia geographica* 70 a 87, vydávané Geografickým ústavem ČSAV v Brně. V roce 1984 byl R. Květ zařazen jako vedoucí vědecký pracovník a Geografický ústav v Brně byl jeho posledním pracovištěm až do odchodu do penze v roce 1991.

Poté v rámci dílčího pracovního úvazku působil v Mendelianu (oddělení Moravského zemského muzea) až do roku 1996. Koncem osmdesátých let minulého století spojil R. Květ své přírodovědné znalosti při uplatnění komplexního geografického chápání a začal se ve spolupráci se svým kolegou Stanislavem Řehákem (socioekonomickým geografem) zabývat prehistorickými stezkami. Intenzivně se zabývá touto problematikou i v současnosti a své výsledky pravidelně monograficky publikuje.

Právě studium prehistorických stezek, které je v pojetí R. Květa propojením fyzikogeografických aspektů krajiny s prehistorickým vývojem společnosti i aspekty geografie dopravy, je významným metodickým i faktografickým přínosem jubilanta. V postupném formování zájmové problematiky zavedl pro prehistorické stezky nové kratší pojmenování staré stezky (1993). V roce 2007 pak nauku o starých stezkách označil jako stibologii. S rozsáhlou badatelskou aktivitou o starých stezkách souviselo i organizování řady seminářů o starých stezkách nejdříve v rámci Památkového ústavu v Brně a posléze od 2006 založil R. Květ novu tradici každoročních seminářů Staré stezky v geografii a archeologii, které se konaly na Geografickém ústavu Přírodovědecké fakulty MU, v Brně. Letos proběhl již 8. ročník uvedeného semináře.

Jubilantův rozsáhlý odborný záběr i jeho snaha o pravidelné publikování dosažených výsledků se projevují v rozsáhlém počtu publikačních výstupů jak v období aktivního zaměstnání, tak v emeritním období, za tu dobu publikoval

R. Květ více než 1 250 odborných i popularizačních článků, včetně monografií a recenzí, které se týkaly stibologie, hydrogeochemie a hydrogeologie, geografie, historie, výtvarného umění a architektury.

Je zapotřebí zmínit i další aktivitu, která dokresluje osobnost R. Květa, silnou vazbu na kulturu, která se projevila nejen publikačními výstupy, dlouholetou činností v rámci Klubu přátel výtvarného umění, ale i organizováním výstav výtvarníků. Jen v letech 1994–2006 uspořádal 17 výstav (v Moravském zemském muzeu Brno, Hustopečích, Hrotovicích). Rovněž je zapotřebí uvést, že vlastní výsledky prezentoval R. Květ v letech 1983–2006 na čtyřech výstavách, které byly věnovány minerálním vodám, starým stezkám i regionální geologii.

Rozsáhlé aktivity R. Květa, zejména v přírodních vědách, byly oceněny Zastupitelstvem města Brna udělením Ceny města Brna pro rok 2012 v oblasti přírodní vědy.

Nezbývá než popřát Ing. Radanu Květovi, CSc. pevné zdraví, neutuchající činorodost i hodně elánu do dalších let při stálém zachování širokého badatelského záběru.

Seznam významných monografií Ing. Radana Květa, CSc. z posledních let:

- KVĚT, R. (2002): Staré stezky v České republice. Moravské zemské muzeum, Brno, 55 s.
- KVĚT, R. (2003): Duše krajiny (Staré stezky v proměnách věků), Academia, Praha, 196 s.
- KVĚT, R. (2005): Z bronzu a kamene (O brněnských sochách a reliéfech umělců a vědců). Nakladatelství Š. Ryšavý, Brno, 66 s.
- KVĚT, R. (2006): Země, krajina a člověk (Sjednocení historie Země, krajiny a člověka čili systémové pojetí a přírodní zákonitosti v geologii, geografii a historiografii). Moravské zemské muzeum, Brno, 83 s.
- KVĚT, R., PODBORSKÝ, V., eds. (2006): Cesty a stezky do časů Velké Moravy (Sborník statí o komunikacích z dob velkomoravských i předvelkomoravských). Knižnice Moravskoslezského archeologického klubu sv. 4, Brno, 107 s.
- KVĚT, R. (2011): Atlas starých stezek a cest na území České republiky. VIDI, Brno, 229 s.
- KVĚT, R. (2011): Minerální vody České republiky: vznik, historie a současný stav. Akcent, Třebíč, 150 s.
- KVĚT, R. (2011): Stezkami lovců mamutů (Ilustrované dějiny starých stezek od pradávna do současnosti) – ilustrace Pavel Dvorský. CPRESS, Brno, 64 s.
- KVĚT, R. (2011): Stezky Brna. Nakladatelství Š. Ryšavý, Brno, 38 s.
- KVĚT, R. (2012): Staré stezky – součást lidské kultury. Littera, Brno, 58 s.
- KVĚT, R. (2012): Památky podél cest a stezek na jihu Moravy. Nakladatelství Š. Ryšavý, Brno, 79 s.
- KVĚT, R. (2013): Nejen stavby kulturního Brna. Nakladatelství Š. Ryšavý, Brno, 60 s.

Karel Kirchner

Docent Skokan, svěží osmdesátník

Jeho životní dráha začíná 4. 7. 1933 v Moravských Budějovicích (okres Třebíč). Již od dětství se zajímal o dění kolem sebe a to nakonec vyústilo ve vysokoškolské studium, nejprve v Praze (Hospodářská fakulta VŠPHV), později na geografických fakultách v Sovětském svazu, kde končí svá studia ekonomické geografie u profesora Isaaka Majergojze na Geografické fakultě Lomonosovovy univerzity (pozn. redakce: blíže viz příspěvek L. Skokana v IČGS 1/2010). Po

návratu do Prahy začíná svou dlouholetou odbornou a pedagogickou činnost na Vysoké škole ekonomické, zde 20 let vede katedru hospodářské geografie. Po více než třicetileté práci v Praze se na základě konkurzu stává členem katedry geografie Pedagogické fakulty v Ústí nad Labem (dnes Přírodovědecké), kterou pak bezmála 10 let vede. Zde doposud aktivně pracuje a bohatě publikuje.

Doc. Skokan je známým odborníkem na otázky ekonomické geografie a problematiky geografie Východní Evropy.

V průběhu 90. let minulého století byl aktivním členem vědecké rady Geografické fakulty Veřejné Ruské Univerzity při Geografickém ústavu Ruské akademie věd. Nám je však známý jako člen redakční rady a pozdější vedoucí redaktor časopisu Lidé a Země, vydávaného nakladatelstvím Academia. Této práci věnoval prakticky 30 let svého aktivního života. Starším členům České geografické společnosti je známý jako člen Hlavního výboru (ČSGS) a několik let i jeho místopředseda. Členem její ústřední revizní komise byl 12 let.

Jako hlavní směr vědecko-výzkumné práce lze spatřovat práce na úseku geografie vnějších ekonomických svazků, geografie Sovětského svazu (dnes Ruska a SNS), regionální ekonomiky, teorie geografického vzdělávání a teorie geografie. Výsledkem je dlouhý výčet publikovaných prací, který čítá úctyhodných téměř 1 100 autorských archů, tj. 22 000 normostran. Je autorem mnoha originálních skript, učebnic pro základní i střední školy, z nichž některé se dočkaly mnohonásobné reedice. Dále najdeme jméno oslavence v encyklopediích a redakčních pracích.

Nelze opomenout ani zahraniční kladné ohlasy na jubilentovy práce. Pocházejí nejenom z východu Evropy, nýbrž i z Německa a metody hodnocení přírodních podmínek územní dělby práce zazněly i na kongresu IGU. Značný ohlas měla i vystoupení s tematikou obsahu geografického vzdělávání a „geografického minima občana“. Připomínám i přednášky na vysokých školách v zahraničí, jejichž výčet by zabral několik stran. Odborná činnost jubilanta je shrnuta v téměř 580 veřejně publikovaných pracích od monografií, učebnic až po jednotlivé články.

Rád bych touto cestou, nejenom za sebe, popřál oslavenci pevné zdraví a ještě mnoho úspěšných let pracovních a v osobním životě jen to nejlepší.

Ivan Farský

Významné životní jubileum paní Jaroslavy Cemperové

Narodila se 18. července 1938 v obci Potěhy u Čáslavi, základní školu odchodila v Praze a jedenáctiletou střední školu absolvovala v Čáslavi. Své pedagogické vzdělání získala na Vysoké škole pedagogické v Praze s aprobací zeměpis a dějepisu. Je matkou syna Viktora a dcery Kláry, dnes je čtyřnásobnou babičkou.

Po absolutoriu vysoké školy šla na umístěnku učit na základní školu do Dubé u Doks, pak působila na několika jiných základních školách, ale svou

pedagogickou kariéru spojila se Základní školou (Švermova) Seifertova v Mělníku, kam nastoupila před 50 lety.

Paní Jaruška vedle samotného vyučování mnoho let pracovala jako okresní metodička zeměpisu a předávala své zkušenosti a dovednosti ostatním učitelům. Na popud tehdejší krajské metodičky zeměpisu se stala členkou ČGS a vypracovala Pedagogické čtení na téma Výchova k ochraně životního prostředí v zeměpisu na základní škole, za které získala v roce 1984 první místo v celostátní soutěži. V roce 2000 ocenil její práci ministr školství Eduard Zeman. Poděkoval jí za vytvoření Osnov zeměpisu pro 6.–9. ročník projektu Národní škola Asociace pedagogů na ZŠ.

Paní učitelka Cemperová svým nadšením a kvalitně odvedenou prací byla inspirací a vzorem řadě svých žáků. Spoluorganizovala řadu zeměpisných a dějepisných soutěží a spolu se svými žáky se jich účastnila.

Učitelkému poslání byla věrná až do věku 65 let, kdy odešla do důchodu. Ale ani dnes „nesedí doma za pecí“, ale naplňuje své životní krédo: „Stále v pohybu a sebevzdělávat se.“ Od roku 2003 získává nové informace a podněty v Centru celoživotního vzdělávání v Praze (téma: Dějiny umění), stále ráda cestuje a své výjezdy po Česku a po Evropě, které dříve organizovala i pro své žáky, dnes organizuje pro skupinky přátel.

Jak ten čas letí! Jaruško, přejeme Vám vše nejlepší a pevné zdraví k Vašemu významnému životnímu jubileu.

Zdeňka Sekulová

Doc. RNDr. Milan Václav Drápela, CSc. oslavil pětasedmdesátiny

V dubnu letošního roku oslavil 75 let uznávaný kartograf a jeden z předních znalců Komenského kartografického díla, doc. RNDr. Milan Václav Drápela, CSc., dlouhodobý pracovník Geografického ústavu (dříve katedra geografie) Masarykovy univerzity.

Narodil se 21. dubna 1938 v neklidné době těsně před vzplanutím druhé světové války. Po ukončení studia jako zeměměřický technik na měřickém středisku v Rosicích 1. 7. 1957 nastoupil na své první pracoviště u Oblastního ústavu geodézie a kartografie Brno (OÚGK Brno). V rezortu geodézie a kartografie končil i s krátkým mezidobím vojenské prezenční služby po necelých třech letech jako vedoucí zeměměřický technik týmu spolupracovníků. Jeho pečlivost a cílevědomost byla oceněna na začátku roku 1960, kdy byl vyhlášen mezi čtyřmi nejlepšími pracovníky za rok 1959 v rámci OÚGK, který v té době měl několik stovek pracovníků.

Na pracoviště Geografického ústavu, tehdy katedru zeměpisu, přišel z praxe a po všechna léta s praxí spolupracoval. Od svého nástupu dne 15. 4. 1960 prošel celkem 12 funkčními zařazeními od pomocného technika, konzervátora

atd., až po jmenování a ustavení docentem pro obor kartografie v roce 1995. V průběhu let se setkával a spolupracoval s významnými zástupci brněnské geografické a kartografické školy. V průběhu praktických terénních cvičení dával k dobru různé historky. Jako příklad můžeme uvést jednu z doby, kdy byl prof. Konečný jeho studentem... Když byl Milan Konečný, dnes ověncený mnoha tituly a řády, ještě jako student na terénním cvičení se mnou, měřili jsme tachymetrickou, ortogonální metodou i metodou měřického stolu a nivelevali, nakonec vyhotovovali polohopisné a výškopisné plány z naměřených hodnot. V té době jsme měřili na Obecké ulici v Brně-Líšni, která končila u lesa. Tehdy jsem jezdil na motorce ČZ 250 Sport s velkými koly 19", široká říditka s hrazdičkou a rychlopalem. Tuším, že v úterý mě Milan K. prosil, abych mu motorku o polední přestávce na chvíli půjčil. Zdráhal jsem se, ale nakonec mu motorku půjčil s upozorněním, že je to velice živý stroj, s vysokou akcelerací a citlivým rychlopalem... S úsměvem, že už na motorce jezdil, nastartoval, zařadil jedničku a přidal plyn. Stroj se vzepjal na zadní kolo a s jezdcem po zadním kole zmizel na lesní cestě. V tom okamžiku, zcela neočekávaně, se objevil vedoucí cvičení doc. Šimák zpoza domu, kde sháněl meruňky, a celý rudý mě po vojensku seřval. Milan K. se však po chvíli vracel zdravý a celý a já si oddechl. Od té doby a hlavně po měření a vyhotovení polohopisného a výškopisného plánu pro novou rychlostní silnici mezi Kelčicemi a Prostějovem v roce 1973 je mezi námi velké přátelství.

Všechny jeho kvalifikační práce, a to diplomová na téma „Návrh koncepce a legendy mapy přírodních krajin“ (1969), rigorózní s tématem „Mapování a vymezení přírodních krajin“ (RNDr. 1974), kandidátská dizertační „Kartografie životního prostředí“ (zpracovaná a obhájená na Geografickém ústavu ČSAV, CSc. 1981) i habilitační „Vývoj moravské kartografie“ byly z oboru kartografie, každá prakticky na jiné téma s naprosto odlišným obsahem. Na habilitační práci shromažďoval s pečlivostí sobě vlastní podklady více než 28 let a obhájil ji v roce 1995.

Významně se zapsal do historie mapové sbírky Geografického ústavu. Pozici správce mapové sbírky převzal v listopadu 1960 po Františku Kyselkovi a předal v roce 1982 Janě Vaverkové. V průběhu těchto 22 let se zasloužil o její významné rozšíření z hlediska rozsahu a unikátnosti obsahu a také z hlediska širšího povědomí odborné a laické veřejnosti. Mapovou sbírku také nezištně obohatil o vlastní tituly atlasové kartografie a moravik. Od roku 1972 zpracoval několik pamětních tisků s texty a faksimilemi hlavně Komenského map Moravy z vlastní sbírky a mapové sbírky Geografického ústavu.

Od roku 1969 působil i pedagogicky. V průběhu let připravoval a přednášel 14 různých přednášek, a to od geodézie, základů kartografie až po teoretickou kartografii a dějiny kartografie. Vedl nespočet studentských závěrečných prací včetně dizertačních. Je autorem několika učebních textů včetně elektronických. Publikoval přes 80 odborných titulů, autorsky převážně sám.

Po odchodu do důchodu v roce 2012 stále aktivně pracuje jako externí spolupracovník a stále se zapojuje do dění na pracovišti ať už odborně nebo lidsky. Stále působí jako znalec v oborech ekonomika a geodézie a kartografie a také jako zástupce Kartografické společnosti České republiky v komisi pro historii kartografie při Mezinárodní kartografické asociaci. Neméně významná je jeho práce v oblasti geografického názvosloví a jeho standardizace. Jako dlouholetý

člen Názvoslovné komise Českého úřadu zeměměřického a katastrálního se stále věnuje problematice českých exonym, kterých se mu prozatím podařilo shromáždit téměř 20 000. Doufáme, že se dočkáme jejich brzké publikace.

Do budoucna přejí spolupracovníci a mladší kolegové z Geografického ústavu jubilantovi mnoho sil a elánu a doufáme, že se budeme na půdě Geografického ústavu stále setkávat. Za kolektiv Geografického ústavu

Zdeněk Stachoň

Vybrané publikace doc. Drápely:

- BERÁNEK, T., BOHÁČ, P., DRÁPELA, M. V., HARVALÍK, M., LIŠČÁK, V., ŠIMŮNEK, R., ŠRÁMEK, R. (2006): Index českých exonym – Standardizované podoby, varianty. Český úřad zeměměřický a katastrální, Praha, 125 s.
- DRÁPELA, M. V. (1992): Delineatio moraviae auctore I. A. Comenio. Masarykova univerzita, Brno, 8 s.
- DRÁPELA, M. V. (1983): Vybrané kapitoly z kartografie. SPN, Praha, 128 s.
- DRÁPELA, M. V. (1994): Vývoj moravské kartografie. Habilitační práce – rkp. PřF MU, Brno, 220 s.
- DRÁPELA, M. V., BŘEZINOVÁ, Š., TAJOVSKÁ, K. (2011): Návrh tvorby mapových znaků pro krizové řízení – scénář povodeň. Kartografické listy – ročenka Kartografické společnosti, Kart. společnost SR a Geogr. ústav SAV, 19, s. 38–45.
- DRÁPELA, M. V., RYBANSKÝ, M., SALVETOVÁ, Š., TAJOVSKÁ, K. (2009): Project of Map Symbolology Creation for Emergency Events and Natural Disasters. Cartography and Geoinformatics for Early Warning and Emergency Management: Towards Better Solutions. Joint Symposium of ICA Working Group o CEWaCM and Gi4DM 19.–22. 1. 2009 (CD-ROM). Masarykova univerzita, Brno, s. 150–156.

Životní jubileum RNDr. Mojmíra Hrádka, CSc.

Známý geomorfolog RNDr. Mojmír Hrádek, CSc., se narodil v roce 1938 v Bratislavě. Středoškolská studia ukončil na gymnáziu v Bystřici nad Pernštejnem, vysokoškolská pak na Masarykově univerzitě v Brně. Jeho učitelé z oboru geomorfologie byli Jan Krejčí a František Vitásek. Po ukončení studia a dvouleté vojenské službě byl jubilant v roce 1964 přijat do bývalého Geografického ústavu ČSAV v Brně, kde se nejprve věnoval geomorfologickému výzkumu na území Českomoravské a Brněnské vrchoviny. Výsledky tohoto výzkumu předložil k získání akademického titulu RNDr. (1972) a vědecké hodnosti CSc. (1973). V roce 1976 se stal vedoucím pracovní skupiny, později vedoucím oddělení geomorfologie tohoto ústavu, v roce 1989 pak vedoucím vědeckým pracovníkem. Po nešťastné likvidaci Geografického ústavu ČSAV v roce 1993 přešel do pobočky Ústavu geoniky AV ČR v Brně, kde pracuje dodnes. Jako pracovní metodu začal spolu s A. Ivanem již v 70. letech minulého století využívat na území České republiky morfostrukturní analýzu georeliéfu. Touto metodou identifikoval Jihlavsko-sázavskou brázdou a spolu s A. Ivanem v Brněnské a Hornosvratecké vrchovině řadu klenbových morfostruktur a prolomů. Kromě morfostrukturní analýzy georeliéfu, procesů zvětvávání hornin

v chladném a teplém klimatickém prostředí, zarovnaných povrchů, geomorfologického mapování a aplikované geomorfologie se jubilant zabýval také geomorfologickými hazardy, hlavně fluviálního typu. Lze bez nadsázky říci, že v problematice současných fluviálních reliéfových procesů patří Mojmír Hrádek k předním odborníkům u nás.

V 80. letech se v bývalém Geografickém ústavu ČSAV často konala zasedání komise a později pracovní skupiny Geomorfologického výzkumu a mapování IGU, jichž se Mojmír Hrádek aktivně zúčastňoval např. při organizování exkurzí. Když se připravovala publikace o metodách aplikovaného geomorfologického mapování, vyhověl nabídce člena komise prof. C. Embletona a předložil článek o příkladech aplikovaných geomorfologických map v Československu, který vyšel v roce 1988 v *Zeitschrift für Geomorphologie, Suppl.-Bd. 68*.

Geomorfologickými hazardy, zejména povodněmi na moravských vodních tocích se jubilant začal zabývat již od roku 1986, nejprve v rámci spolupráce českých, slovenských a polských akademických pracovišť. Spolu se S. Ondráčkem zavedl do české odborné literatury termín blesková povodeň, který se dnes již v češtině běžně používá. Upozornil na nebezpečnou úlohu svahových úpadů (dellen) při extrémních srážkových událostech a během rychlého tání sněhu. S příspěvkem o úloze úpadů v zemědělské krajině se v roce 1987 prezentoval na společném zasedání pracovních skupin geomorfologického mapování, říčních a pobřežních rovin a morfotektoniky IGU v italské Florencii. Na základě aktuality tohoto příspěvku byl v roce 1989 přijat za dopisujícího člena nově vzniklé studijní skupiny „Rapid Geomorphological Hazard IGU“ pod vedením k nám velmi příznivě nakloněného prof. C. Embletona z Londýnské King's College. Ten si dal za cíl připravit k tisku knihu *Geomorphological Hazards of Europe* a na dr. Hrádka se obrátil s žádostí o zpracování kapitoly o geomorfologických rizicích v tehdejší Československu. Kniha vyšla v roce 1997 v nakladatelství Elsevier.

Poznatky jubilanta o morfostrukturní analýze, přehledném geomorfologickém mapování reliéfu Česka a o přírodních rizicích, našly širší uplatnění zejména v energetice. Za tímto účelem byla v Geografickém ústavu ČSAV sestavena morfotektonická mapa ČR v měřítku 1:200 000 a na jejím základě spolu s A. Ivanem řešena vhodnost území severní části Moravské brány pro plánovanou výstavbu jaderné elektrárny u Blahutovic. Aplikaci přírodních rizik se jubilant věnoval i po přechodu do Ústavu geoniky AV ČR na pracovišti v Brně. Řešil několik grantových projektů na toto téma. V letech 1992–1994 to byl projekt Grantové agentury AV ČR „Přírodní ohrožení vybraných měst, vesnic a důležitých technických děl“, který završil publikací *Natural hazards in the Czech Republic*. Jako zodpovědný řešitel pracoval také v letech 1995–1997 na projektu GA ČR „Stabilitní poměry nosných systémů mostních a tunelových staveb ve stresových polích zón gravitačního rozvolnění“ jako výrazné interdisciplinárního projektu s problematikou jak geovědní, tak stavebně-konstruktivní. I tento projekt byl úspěšně obhájen a výsledky zveřejněny v *Moravian Geographical Reports*. O výsledcích tohoto výzkumu referoval také na kongresu IAG v Bologni v roce 1996, kde na schůzi národních delegátů zastupoval Českou republiku.

Téměř souběžně se M. Hrádek v letech 1992–1996 zabýval také řešením projektu „Změny v reliéfu krajiny a změny reliéfových procesů vyvolané

výstavbou a provozem velkých technických děl“, jehož cílem bylo zhodnotit reliéf území energetické soustavy Dukovany-Dalešice po 20 letech provozu. Při řešení tohoto projektu propojil působení technogenních systémů s přírodními a upozornil na rizikové procesy – skalní sesuvy, řízení a suťové proudy, stržovou erozi, břehovou erozi a abrazi. V letech 1992–1996 byl jubilant rovněž zodpovědným řešitelem projektu hodnotícího geomorfologické a morfotektonické poměry území dolní části povodí Nedvědičky v Nedvědicke vrchovině z hlediska vhodnosti situování úložiště jaderného odpadu z jaderných elektráren, včetně hodnocení poměrů průzkumné štoly Skalka.

Další tvůrčí období M. Hrádka přišlo spolu s velkými povodněmi od roku 1997, kdy se u nás ukázala výrazná absence studií z fluvialní geomorfologie. Jubilant se snažil tento nedostatek zčásti vyplnit, a tak v rámci projektů GA ČR a GA AV ČR vedených A. Vaisharem a J. Munzarem, vznikla řada studií o vývoji říčních koryt, údolních niv a svahových procesů během extrémních povodní v údolích řek Moravy, Branné, Desné, Opavy s Opavicí a Jihlavy. Při terénním výzkumu údolí po povodních v roce 1997 se Mojmír Hrádek setkal se stopami starších povodní a začal se zabývat širšími souvislostmi osidlování a odlesňování krajiny během středověké kolonizace vrchovin a také nástupu Malé doby ledové (LIA). Spolupracoval také při archeologickém průzkumu zaniklé vsi Bystřec na Drahanské vrchovině, vedeném dr. L. Belcredim z Moravského zemského muzea v Brně.

Jubilant se také zapojil do mezinárodní spolupráce s pracovníky polských univerzitních pracovišť ve Wroclavi a Sosnovci na programu HIMME (Human impact into mid-mountains environment) v oblasti Hrubého Jeseníku a Zlatohorské vrchoviny a na konferencích v Głucholazech a Ładku Zdroji informoval o svých výzkumech. V poslední době se Mojmír Hrádek vrací ke svým dřívějším poznatkům o stáří hlubokých údolí na východě Českomoravské vrchoviny, kde získal doklady, že tato údolí vznikala až ke konci neogénu a v pleistocénu, a k vývoji rulových kleneb. Jubilant vykonal řadu studijních cest po Evropě – Polsko, Maďarsko, Rumunsko, Holandsko, Německo, Francie, Anglie, Švédsko, Finsko, Rusko, Itálie a zúčastnil se řady konferencí u nás i v zahraničí. Je členem České asociace geomorfologů a byl také aktivním členem České geografické společnosti. V letech 1975–1982 zastával funkci tajemníka její Jihomoravské pobočky. Věnoval se i popularizační činnosti. Kapitoly o geomorfologii přispěl do několika dílů Moravské vlastivědy i řady regionálních publikací z oblasti západní a střední Moravy.

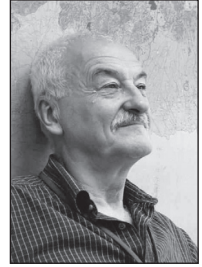
RNDr. Mojmír Hrádek, CSc. uveřejnil více než 230 publikací u nás i v zahraničí a sestavil řadu geomorfologických map. Jeho publikace jsou založeny na poctivém terénním výzkumu a důkladně promyšleny. Jejich úplný seznam je uveden na webu Ústavu geoniky AV ČR (<http://www.geonika.cz/CZ/CZpersonal/CZhradek.html>).

Mojmír je člověkem upřímné povahy s velkým smyslem pro spravedlnost. Je bezesporu geomorfologem, který se zapsal mezi nejlepší z nás. Přejeme mu zdraví, spokojenost a elán do další práce.

Tadeáš Czudek

70 let optimistických aktivit Ivana Bičíka

Významné životní jubileum našeho předního geografa a klíčové osobnosti při formování geografických institucí v nových poměrech, doc. RNDr. Ivana Bičíka, CSc., je podnětem nejen k vyjádření osobních sympatií a poděkování, ale i k určitému bilancování jeho aktivit z hlediska potřeb celé geografické obce. Všimněme si na prvním místě jeho vědecko-výzkumné činnosti. V souladu s dnešní oblibou statistických hodnocení vědy je možno uvádět rozsah publikačních aktivit – několik monografií a více než 100 původních vědeckých studií – a konstatovat i značný počet jejich ohlasů (přes 400). Pozoruhodná je přitom tematická bohatost jubilentových prací, která postihuje problematiku v podstatě všech hlavních oborů sociální geografie a zasahuje i do oborů fyzickogeografických. V žádném případě se však nejedná o tematiku roztržštěnou. Integrita výzkumné činnosti Ivana Bičíka je zaručena volbou klíčové tematiky, tj. tematiky Land use v jejím širokém a zdůrazněně vývojovém pojetí. V průběhu několika desetiletí vybudoval Ivan Bičík celou školu s touto výzkumnou orientací, sjednotil geography různých specializací a s jejich pomocí vytvořil i unikátní datovou základnu o vývoji ploch v Česku. Jedním z posledních syntetických výstupů tohoto výzkumu je monografie Bičík, I., Kupková L., Štych, P. a kol.: Vývoj využití ploch v Česku. Význam tohoto výzkumu je mimo jiné i v jeho komplexně geografické povaze, která je v protikladu k prohlubující se dualitě jak světové, tak i naší geografie. Přestože zaměření výzkumu využití země bylo s ohledem na dosažitelnou datovou základnu v podstatě omezeno na český prostor, byly příslušné výsledky významně oceněny i mezinárodně. Dokládají to jednak mezinárodní kolektivní publikace s účastí českých autorů a jednak členství – a v letech 2006–2012 dokonce předsednictví – Ivana Bičíka v komisi IGU pro Land Use/Cover Change.

Šíře jubilentových odborných zájmů spolu s kvalitou jeho lidských vlastností podmínily rozsah a především úspěšnost jeho pedagogických aktivit. Ivan Bičík vychoval přes deset doktorandů a desítky (možná i stovky) magistrů. Velmi záslužná, byť málo viditelná, natož oceněná, byla jeho činnost odborně-organizační na pedagogickém poli. Počínaje tvorbou učebních plánů, přes různé pedagogické funkce až po dlouhodobé působení v akreditačních komisích. Zmínit je nutno i jeho úlohu při vzniku a fungování populárně-odborného časopisu „Geografické rozhledy“, orientovaného v prvé řadě na středoškolské učitele geografie. Klíčový význam měl Ivan Bičík i při realizaci – dnes již 20 let existujícího – tzv. Amerického semestru pro studenty Dartmouth College, který přispěl k mezinárodní prestiži pražské univerzitní geografie.

Nejvyšší ocenění náleží Ivanu Bičíkovi, alespoň z mého pohledu, za všeobecné a mimořádné úsilí o rozvoj české geografie a albertovské geografie zvláště. Dnešní Geografická sekce Přírodovědecké fakulty UK v Praze je velkým a kvalitním pracovištěm, které je jen těžko srovnatelné s jeho zárodkem na počátku 90. let minulého století. Omezený počet pracovníků, jejich mimořádné pedagogické zatížení a řada dalších nepříznivých skutečností (zejména ztráta dvou spolupracovníků ze zdravotních důvodů) ohrozily samotnou existenci katedry sociální geografie. Tehdy jsem Ivanovi řekl, že končím s vědou a sepíši jen stručně

dějiny albertovské sociální geografie pod názvem „Zbylo nás pět“. Díky velkému úsilí pracovnímu i organizačnímu zejména Ivana Bičíka se však podařilo krizovou situaci překonat a naše pracoviště nejen stabilizovat, nýbrž i řádově posílit. Rozvoj katedry, celé sekce a následně i české geografie by byl nemožný bez enormního pracovního nasazení a účinné, byť naprosto poctivé, diplomacie jubilanta při výkonu důležitých funkcí – vedoucí katedry, proděkan geografické sekce a konečně prezident České geografické společnosti v letech 1994–2006. Charakteristické bylo mimo jiné rozšiřování pracovní náplně katedry a event. i sekce o nevděčné a nepřitažlivé činnosti, které však byly z pohledu celé české geografie velmi potřebné – zejména školská geografie, další vzdělávání učitelů apod. Specifický význam mělo pak zajišťování finančně náročných publikačních aktivit, ať již v úrovni geografických časopisů, tak i v úrovni edičních řad monografií.

Pracovní výkonnost Ivana Bičíka je obdivuhodná, ale totéž platí o jeho osobních vlastnostech. Ačkoliv zastával řadu vedoucích funkcí, vždy zůstal přátelský a tolerantní. Dokázal to, co je těžko představitelné – být současně šéfem i kamarádem! Byl, je a nadále bude oblíbeným kolegou a přítelem pro mnohé spolupracovníky a pro své žáky. Přesto je možné vyčítat Ivanovi jeho přílišnou nezištnost, a to v tom smyslu, že měl již dávno připravit své profesorské řízení. Nikoliv kvůli sobě, ale kvůli oboru. Podstatnější ovšem je reálné vnímání jeho osobnosti jako tvůrčího ducha a ryzího člověka, jako skutečného přítele.

Milý Ivane, jsem rád, že jsi, a přeji ti vše nejlepší a sobecky pak především zachování tvých aktivit ve prospěch zbytku české geografie.

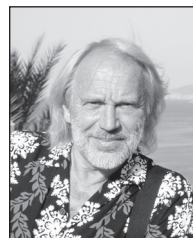
Martin Hampl

Do 10. 10. 2013 je k vidění v předsálí Geografické knihovny na UK v Praze, PŘF, Albertov 6 výstava s názvem Slapy očima geografa, kterou jubilantovi věnovali jeho žáci a kolegové.

Profesor exotické geografie

Geografie jako věda o vzdálených krajinách a o jejich exotických obyvatelích, o podivných kulturách s nesrozumitelnými jazyky a podivným písmem, o státech, říších a jejich vzájemných vztazích... Tak je naše vědecká disciplína mnohdy vnímána laickou veřejností a přiznejme si, že tato představa zlákala ke studiu geografie i nejednoho z nás, současných akademických geografů. Dříve nebo později jsme došli poznání, že tato představa je sice na pohled krásná a atraktivní, ale pravá věda to není. Pravá věda nemůže být exotická. Musí zahrnovat seriózní statistická data, formalizované výzkumné postupy, měřitelné výsledky atd. Když jsme to pochopili, začali jsme se věnovat seriózní vědě a původní představu exotické geografie jsme si schovali do hloubi duše pro potěšení v soukromí.

Ostravský geograf Vladimír Baar představu exotické geografie nikdy neopustil. A je dobrým příkladem toho, že i tak lze dosáhnout nejvyšších vědeckých

met. Možná je to výjimka, která potvrzuje pravidlo, ale je tomu tak. Když se objeví na univerzitě, není možné jej přehlédnout: dlouhé blondaté vlasy a vousy, neformální oblečení symbolizované nejčastěji květovanými havajskými košilemi a bezprostřední, až ležérní chování vyvolává sympatie kolegů i studentů. A když začne přednášet o svých cestách po Dálném východě, Oceánii, Mauritiu apod., když začne chrlit názvy kavkazských nebo asijských etnik, vysvětlovat jejich vzájemné vztahy a odhadovat možný budoucí vývoj, studenti poslouchají s otevřenou pusou a kolegové smekají před encyklopedickými znalostmi. A když si jeho názory v podobě expertiz vyžádá i česká vláda, nemůže být pochyb, že je to skutečný profesor exotické geografie.

Vladimír Baar se letos dožil 60 let. Je to vhodná příležitost k rekapitulaci životní i vědecké dráhy, která je u nás ojedinělá.

Narodil se 25. 5. 1953 v Novém Jičíně, dětství prožil ve Štramberku. Studium geografie absolvoval v letech 1972–1977 v Bratislavě a jeho prvním pracovištěm se stal Výzkumný ústav rozvoje oblastí a měst v Ostravě. Jeho zaměření nebylo díky orientaci na regionální ekonomiku od geografie příliš vzdálené, ale nebylo to to, co Vladimíra Baara nejvíc zajímalo. V roce 1985 Vladimír Baar přišel na katedru geografie na tehdejší Pedagogické fakultě v Ostravě. Na tomto pracovišti přes všechny reorganizace a změny názvu zůstává dodnes. Dnes je vedoucím katedry sociální geografie a regionálního rozvoje na Přírodovědecké fakultě Ostravské univerzity.

V roce 1993 získal v Praze na Univerzitě Karlově doktorát (tehdy ještě v podobě titulu kandidáta věd CSc.) za práci o ekonomických aspektech makroregionální diferenciaci rozvojových zemí. Čím dál tím více se zaměřoval na geoeconomiku a geopolitiku. Zajímalo ho také ovlivňování ekonomických a politických struktur kulturními aspekty společnosti. V roce 1998 se habilitoval v oboru teorie politiky na Fakultě politických věd a mezinárodních vztahů Univerzity Mateje Béla v Banské Bystrici. Jeho rozšířená habilitační práce vyšla poprvé v roce 2001 pod názvem „Národy na prahu 21. století: emancipace nebo nacionalismus?“ a je dodnes doporučenou literaturou na většině společensko-vědních oborů na českých i slovenských univerzitách.

Vladimír Baar významně ovlivnil nabídku předmětů na katedře podle svého zaměření a koncem 90. let připravil k akreditaci nový studijní obor „politická a kulturní geografie“. V roce 2000 se stal vedoucím katedry a v roce 2004 rektorem Ostravské univerzity. V akademickém senátu získal většinu hlasů zaměstnanců a prakticky všechny hlasy studentů, kterým imponoval jeho neformální styl, jímž se výrazně odlišoval od ostatních kandidátů. Období 2004–2007, kdy byl Vladimír Baar rektorem Ostravské univerzity, je nesporně vrcholem jeho odborné kariéry. Rozjel některé nové iniciativy, z nichž nejvýznamnější byla snaha o vybudování univerzitního kampusu v sousedství Dolní oblasti Vítkovic, kde dnes na území bývalého brownfieldu vzniká nové kulturní centrum Ostravy. Tuto ideu však podpořila jen menší část akademických funkcionářů a proti ní se postavili tehdejší představitelé města a kraje. To rozhodlo o tom, že Vladimír Baar už do dalšího volebního období nekandidoval. Přesto se do análů Ostravské univerzity zapsal jako úspěšný rektor a výrazná postava české geografie, snažící se o její propojování s jinými společenskými vědami. V roce 2008 absolvoval inaugurační proceduru na Prešovské univerzitě a v lednu 2009 byl slovenským prezidentem jmenován profesorem.

Vladimír Baar toho za celý život hodně napsal. Na rozdíl od dnešních mladých vědců, kteří se prezentují kratšími sevřenějšími články v časopisech, Vladimír Baar dává přednost rozsáhlejším a komplexnějším odborným knihám. Vedle již zmíněných „Národů na prahu 21. století“ to byla především rozsáhlá monografie „Decentralizační a dezintegrační procesy v Ruské federaci v 90. letech minulého století“, v níž zúročil nejen dlouhodobý zájem o dění v prostoru zdevastovaném komunistickými experimenty, ale také terénní výzkum na ruském Dálném východě, který si u něj objednalo Ministerstvo zahraničních věcí. Pro ministerstvo zpracoval také studii o asijských migrantech, v posledních letech se věnuje především problémům kavkazské oblasti. Do regionů, o kterých přednáší, často i sám cestuje. K nejoblíbenějším patří pacifický prostor, do něhož uskutečnil již dvě dlouhodobější výpravy, při nichž navštívil většinu států Polynésie a Melanésie. Posledním výsledkem jeho zájmu o tuto oblast je monografie o ostrovu Bougainville, v níž se věnuje tamnímu independentistickému hnutí a možnostem získání plné nezávislosti. Ze své poslední cesty do francouzských držav v Oceánii připravuje publikaci o Nové Kaledonii. Málokdo ví, že také napsal rozsáhlou publikaci o vlajkách a znacích států a závislých území v historickém průřezu. Bohužel pro vydání tak rozsáhlého díla se dosud nenašly finance. Vladimír Baar je také autorem celé řady učebnic geografie pro základní i střední školy.

Dílo Vladimíra Baara však netvoří jen psaní. Nesporně k němu patří i jeho druhá velká vášeň – botanika a zahradní architektura. V podbeskydské obci Tichá, kde žije, má rozlehlou zahradu, která se se svoji sbírkou zhruba tisícovky dřevin (především jehličnanů a vřesovištních keřů) stala malým soukromým arboretem. Rostou tam i druhy, které přivezl ze svých cest z Kavkazu, Kamčatky nebo Nového Zélandu. Členové katedry i mnozí kolegové z jiných univerzit to místo dobře znají, protože se tam konalo již několik výjezdních zasedání katedry a domluvila se tam řada zajímavých námětů konferencí či jiných aktivit.

Co k oslavencovu jubileu dodat? Snad jen aby zůstal stále svůj, tak jak ho všichni známe a aby českou geografii obohatil ještě o další publikace o exotických zemích, o nichž přes postupující globalizaci a zkracování vzdáleností pořád málo víme.

Tadeusz Siwek

Docent Zdeněk Lipský se dožívá šedesátky

V dnešní době růstu střední délky života možná toto výročí ztrácí proti minulosti na výjimečnosti, ale přesto se pokusím jeho odbornou dráhu přiblížit z osobního pohledu.

Po absolvování geografie na Přírodovědecké fakultě UK jsme spolu nastoupili do oddělení pedologie VÚRV v Praze-Ruzyni. Trochu jsem mu záviděl jeho detašované venkovní pracoviště na zámečku Tupadly, který shlíží z pískovcové ostrožny do údolí Liběchovky na Mělnicku. Zde jsme se také „pionýrsky“ začali věnovat využití dálkového průzkumu v pedologii a i když slova impakt a citační index nikdo neznal, tak náš společný článek na toto téma v *Agriculturae*

bohoslovaca společně s dr. Tomáškem a dr. Fackem byl dlouhou dobu naším nejdůležitějším výsledkem vědeckého bádání. A jenom pamětníci si dovedou představit, jakou kalvárii člověk za totality musel vytrpět při shánění leteckého snímku našeho území a jaké tresty mu hrozili při jeho ztrátě, protože všechny byly označeny jako tajné.

Co předcházelo a následovalo naznačené pedologické peripetii? Narodil se těsně po smrti komunistických diktátorů v r. 1953 v Hustopečích na jižní Moravě, ale po brzkém přestěhování do Kutné Hory se postupně stal patriotem nejen tohoto historického města, ale hlavně vrchu Kaňku, na jehož úpatí bydlí, a okolní krajiny. Po absolvování SVVŠ pokračoval na geografii Přírodovědecké fakulty UK a s červeným diplomem ukončil studia geomorfologickou diplomovou prací u doc. Votýpky. Povinnou vojenskou službu v nejvýchodnější československé posádce v Humenném nezasvětil ani tak osvojování si vojenské taktiky, jako spíše poznávání reliéfu Vihorlatu. Po vojně nastoupil na roční studijní pobyt u prof. Krále ke zpracovávání rigorózní práce „Geomorfologie Říčanska“. Na pedagogický úvazek či zaměstnání na fakultě však nemohl pomýšlet bez stranické knížky, kterou by stejně, byť nabízenou s příslibem kariérního růstu, nepřijal. Následovala výše uvedená doba strávená v Tupadlech a po restrukuralizaci rozyňského ústavu na Výzkumný ústav pro zúrodnění zemědělské půdy raději dobrovolně odešel v r. 1983 na další zkušenou do Vojenského zeměpisného ústavu. Nebyl z tamní práce v režimu utajení evidentně nadšený, ale získal zálibu v publikování popularizačních geograficko-cestovatelských článků, což mu do značné míry zůstalo dodnes. V roce 1987, kdy ledy začaly tát, nastoupil do Ústavu aplikované ekologie a ekotechniky VŠZ v Kostelci nad Černými lesy a strávil tam v příjemném prostředí kosteleckého zámku dalších 15 celkem úspěšných let. Konečně našel svůj obor, který se začínal rozvíjet a mohl své poznatky od devadesátých let předávat studentům. V plodné spolupráci s dr. E. Novákovou také mohl bez překážek dokončit svou dizertaci na téma vývoje kulturní krajiny. Kostelecký ústav se postupně stal součástí ČZÚ a Zdeněk se začal plně věnovat přednášení a rozvíjení tehdy nového předmětu Krajinná ekologie na oboru Krajinná inženýrství. Doc. Votýpka, který v polovině devadesátých let vytvářel novou koncepci fyzické geografie na Přírodovědecké fakultě UK, si svého úspěšného diplomanta k sobě přetáhl na svou katedru a jeho odborné putování tak dospělo do výchozího bodu jeho studií. Jako kmenový člen katedry přednáší základní předmět Krajinná ekologie, dále Aplikovanou krajinnou ekologii, Ochranu přírody a krajiny, Fyzickou geografii Slovenska.

Vedl desítky diplomových a bakalářských prací a vychoval zatím deset doktorandů jak na přírodovědě, tak na ČZÚ v Praze. Je předsedou oborové rady Fyzická geografie a geoekologie na PřF UK Praha a členem dalších oborových rad, vědeckých rad (např. Přírodovědecká fakulta UJEP v Ústí nad Labem) a grantových oborových komisí.

Ve své vědeckovýzkumné činnosti se dlouhodobě zaměřuje hlavně na dva tematické okruhy: 1. vývoj kulturní krajiny se zaměřením na současné změny ve využívání krajiny; 2. problematiku typologie krajiny. V obou těchto zaměřeních vychoval četné následovníky, z nichž někteří se již habilitovali a dál úspěšně rozvíjejí obor ekologie krajiny na všech školách, kterými prošel. Nechci

komentovat celou jeho publikační činnost, a proto zmíním jeho dvě poslední rozsáhlejší práce, které vyšly v nakladatelství Karolinum: Vývoj krajiny Novodvorska a Žehušicka (2011) a Současný stav a vize krajiny Novodvorska a Žehušicka (2013), na kterých je vidět jeho komplexní přístup ke krajině a přírodě.

A nějaké osobní postřehy? K jeho osobě patří sledování a zaznamenávání různých přírodních jevů a komplexní vnímání krajiny, což uplatňuje na vycházkách do okolí Kutné Hory s různými zájemci o přírodu. Jak ho znám, má jim co říkat. Vždy mě fascinovala jeho vášeň pro evidenci – např. koupacích dnů anebo dosažených výškových kót na všelikých výpravách u nás i v zahraničí. Také jako správný krajinný ekolog se zájmem o fanerofyty (mimo jiné se zasloužil v březnu 2013 o vyhlášení památného stromu „Navrátilova lípa“ ve Víru) se mohl odpoutat od pouhé teorie. Dočkal se totiž navrácení rodových lesů na Vysočině a se zjevným potěšením sleduje jejich sukcesi, aniž by do ní výrazně zasahoval. Docela bych řekl, že se snaží přiblížit své lesy (aniž by porušoval lesní zákon) k přírodě blízkému ekosystému anebo, jeho slovy, nové divočině.

Luděk Šefrna

Jubilant Jiří Tomeš

V srpnu roku 2013 oslavil šedesáté narozeniny RNDr. Jiří Tomeš, Ph.D. dlouholetý pracovník katedry sociální geografie a regionálního rozvoje na pražském Albertově. Jiří pochází z Vysočiny, kde se v Novém Městě na Moravě narodil a ve Žďáře nad Sázavou absolvoval gymnázium. Počátkem sedmdesátých let přichází studovat geografii na pražskou Přírodovědeckou fakultu. Po jejím absolvování a krátkém studijním pobytu v Ústavu pro filozofii a sociologii ČSAV je jeho pracovní kariéra v osmdesátých letech spojena s vojenskou geografí a kartografií – nejdříve ve Vojenské topografické službě a po té ve Vojenském zeměpisném ústavu. Na počátku devadesátých let nastoupil na pražské pracoviště Geografického ústavu ČSAV a po jeho zrušení v roce 1993 společně s několika dalšími kolegy přešel na dnešní domovské pracoviště.

Jiří Tomeš je srdcem a duší regionální a politický geograf. Jeho rozsáhlé, až encyklopedické znalosti jsou výsledkem dlouholeté mravenčí práce při shromažďování regionálních dat a vytváření jedinečných databází informací. Ve své vědecko-výzkumné práci se dlouhodobě zaměřuje především na geografii trhu práce a nezaměstnanosti v širším kontextu geografických a regionálních aspektů transformace postkomunistických zemí. Další pole zájmu představuje v souvislosti s jeho výukovými aktivitami regionální vývoj evropských zemí, především pak transformujících se zemí střední a východní Evropy a jejich integrace do evropských struktur. V neposlední řadě se orientuje také na vybrané problémy politické geografie, zejména geopolitiky, regionální politické diferenciaci světa a vývoje ozbrojených konfliktů ve světě.

Ve své pedagogické praxi patří k náročným učitelům a jen těžko se smiřuje s upadajícími geografickými znalostmi současných studentů. Stěžejní jsou jeho přednášky regionální geografie Evropy, ve kterých se zaměřuje na komparaci regionů zemí Evropské unie (starých a nových členských zemí) a speciálně na vývoj regionálních rozdílů v rámci těchto celků. V dalších přednáškách se věnuje sociálně ekonomické a regionální geografii Asie (zejména Číny a Indie) a Ruska. Významnou část jeho pedagogické činnosti zaujímá práce se studenty – po dobu působení na katedře vedl desítky bakalářských a diplomových prací. Pro řadu studentů je jeho jméno spojeno také se zahraničními geografickými exkurzemi, které od devadesátých let prakticky každoročně aktivně organizuje a jejich zajímavost, ale i náročnost je vyhlášena.

V neposlední řadě je Jiří Tomeš velkým popularizátorem geografie. V devadesátých letech byl průkopníkem moderně koncipovaných školních atlasů (Atlas Dnešní svět, resp. Školní atlas Dnešní svět), na které navazují jeho pokračovatelé dodnes. Zcela specifické místo v jeho aktivitách pak zabírá atlasová tvorba z oblasti sportu. Především jeho fotbalové atlasy (např. První fotbalový atlas světa. Infokart Praha, 2000) vycházející z obrovského souboru často těžko dostupných dat patří v českém prostředí mezi unikátní díla.

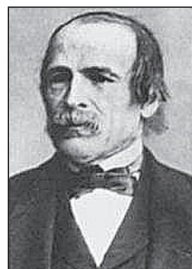
Přejeme Jiřímu k jeho životnímu jubileu, aby si uchoval svoji činnost, a i když se mu jeho životní touha objevit sněžného muže asi nenaplní, aby se svých snů a ideálů nevzdával.

Zdeněk Čermák

Geografická výročí 2013

Také v roce 2013 se sluší připomenout si význačná kulatá výročí narození a úmrtí našich kolegů geografů, kteří již nejsou mezi námi. Pro ohlédnutí v čase vám nabízíme několik krátkých životopisných medailonků...

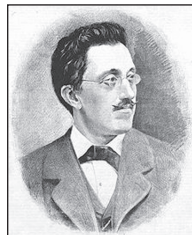
Je to až neuvěřitelné, ale je to tak: první profesor geografie na vídeňské univerzitě se narodil v Česku! *Friedrich Simony* (* 30. 11. 1813 Hrochův Týnec, † 30. 7. 1896 Sankt Gallen ve Štýrsku) totiž přišel na svět jako syn vojenského lékaře. Napřed byl lékárníkem, ve 40. letech ale vystudoval přírodní vědy a nakonec se stal roku 1851 zakladatelem geografické stolice vídeňské alma mater. Jeho zásadním životním tématem byly Alpy, hlavně skupina Dachsteinu, na něj prvně vystoupil roku 1842 a naposledy v roce 1890, přičemž o něm napsal monumentální dílo o třech svazcích a 132stránkovým atlasem.

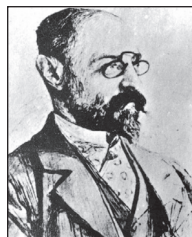
Vědu sice dělají vědci, ale o rozšíření oboru do široké populace se spíše zaslouží učitelé na nižších školách. Takovým byl i *Štěpán Bačkora* (* 2. 7. 1813 Malín u Kutné Hory, † 17. 12. 1887 Praha), dlouholetý učitel na různých pražských ústavech. Jako vlastenec z okruhu J. K. Tyla se významně zasloužil o rozvoj české pedagogiky, hlavně pak výuky zeměpisu na obecných školách, krom jiného jako autor učebnic Pouť z domova po vlasti (1849) či Praktické

učení zeměpisu Čech (1863, 2. vydání 1878). Vlastně ho můžeme považovat za jednoho ze zakladatelů české didaktiky geografie.

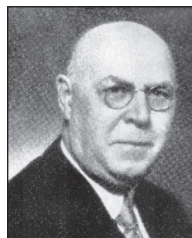
Čeněk Šercl (*28. 9. 1843 Beroun, †4. 12. 1906 Lublaň) vlastně nebyl geografem, nýbrž lingvistou. Již během studií se ale proslavil svým obrovským talentem na jazyky, kterých ovládal víc než dvě desítky. Proto se roku 1865 odebral studovat orientalistiku do Londýna a pak do Petrohradu, kde se stal vychovatelem v rodině místního starosty a podnikl řadu cest na evropský sever. Putoval k takřka neznámým národům, jako byli Zyrjané (Komijci) či Samojeďi (Něnci), dokonce se ale zabýval i jazykem sibiřských Čukčů. Z existenčních důvodů pak už v Rusku zůstal. Jako Vikentij Ivanovič Šercl se stal profesorem jazykovědy na univerzitách v Charkově a Oděse a publikoval řadu prací o slovanských, indických i dalších jazycích, včetně četných postřehů o zeměpisném prostředí, v němž dotčené národy žijí.

Na svých milovaných ostrovech nikdy nebyl, přesto byl považován za jejich takřka největšího znalce. Středoškolský profesor z Litoměřic *Ferdinand Blumentritt* (*10. 9. 1853 Praha, †20. 9. 1913 Litoměřice) si již v mládí zamiloval Filipíny a jejich výzkumu věnoval značnou část svého života. Neopustil Evropu, ale znal veškerou dostupnou literaturu a získal takovou proslulost, že za ním do severních Čech jezdili i filipínští představitelé včetně vůdce boje za nezávislost dr. José Rizala. Dnes je asi jediným Čechem, který má svou ulici i ve filipínské metropoli Manile.

Ze silné generace českých geografů narozených kolem roku 1880 pocházel i *František Štůla* (*1. 10. 1883 Neveklov u Benešova, †29. 11. 1943 Praha). Ten se specializoval na ekonomickou geografii a po získání doktorátu (1914) učil na obchodní akademii. Z popudu svého přítele Jiřího Daneše se habilitoval a v letech 1925–1929 přednášel jako první „plnoúvazkový“ geograf na bratislavské univerzitě. Pak přešel do Prahy na Vysokou školu obchodní, na místo, uvolněné onemocněním Viktora Dvorského. Jeho největším dílem byl *Hospodářský zeměpis I.* (1932), i když kritizovaný jako kompilace převážně z děl německých autorů. Štůla se ale věnoval i oceánografii (i když rovněž jen na základě cizích výzkumů) a tvorbě nástěnných map.

Před válkou se jmenoval Pohl a byl agrárníkem, po válce Doberský a stal se aktivním komunistou. Zakladatel české sídelní geografie *Josef Pohl-Doberský* (*16. 3. 1888 Dobré u Dobrušky, †11. 2. 1967) pocházel z Orlických hor a na pražské univerzitě byl překvapivě žákem Jiřího Daneše, který mu poskytl i svůj cenný materiál ke studiu populačního vývoje Čech. Základním dílem Pohlovy kariéry bylo *Vylidňování venkova v Čechách v letech 1850–1930* (1932). Zabýval se ale i například studiem dopravní dostupnosti či geografickým názvoslovím. V 50. letech pak byl jako profesor UK, šéf pražského geografického ústavu

i předseda tehdejší Československé společnosti zeměpisné doslova „prvním mužem české geografie“ se všemi klady i zápory své doby.

Zvláštní postavou mezi našimi předchůdci byl *Jiří Král* (*30. 10. 1893 Praha, †24. 1. 1975 Praha). Syn známého klasického filologa Josefa Krále se dostal ke geografii až postupně, během 20. let. Od roku 1929 se pak jako profesor Univerzity Komenského významně zasloužil o etablování geografické vědy na Slovensku. Od původního výzkumu salašnictví na Podkarpatské Rusi se postupně dostal až k antropogeografii a geografii města – jeho asi nejznámější prací je *Zeměpis člověka* (1941, 1947). Vlastní osudy Jiřího Krále moc šťastné nebyly. Nejprve ho Ťudáci vyhnali ze Slovenska, později byl dvakrát předčasně penzionován, roku 1939 nacisty a roku 1948 komunisty. Vedle vědeckých výhrad ke Královu dílu k tomu jistě přispěly jeho četné osobní konflikty; a ty se v české geografii, jak svědčí její dějiny, tak nějak neodpouští...

K méně známým osobnostem z dějin geografie u nás patří *Jindřich Dlouhý* (*4. 8. 1903 Turnov, †7. 11. 1977 Praha). Původním vystudováním byl katolický kněz, ale během 30. let u něj převážil zájem o historii a geografii a těsně před uzavřením vysokých škol v roce 1939 obhájil doktorát na základě práce o životě a díle Emila Holuba. Později léta působil jako redaktor Nakladatelství ČSAV a psal články o českých cestovatelích (A. Stecker, A. Musil) i dějinách zeměpisných objevů. A mimochodem se zabýval i hudbou – dokonce složil Polku českých geografů...

Někteří z kolegů mluvili o *Josefu Kunsém* (*6. 10. 1903 Sušice, †21. 9. 1977 Sušice) jako o „největším geografovi ze Sušice“ – místo svého narození celý život miloval, opakovaně se tam vracel a je tam i pohřben. V Praze vystudoval geografii u V. Dědiny, habilitoval se geomorfologickou prací *Údolí Otavy* (1934), ale ještě dlouho učil na středních školách a na Albertově trvale zůstal až po druhé světové válce. Zabýval se hlavně studiem krasu a regionální geografie Československa, podnikl ale také expedici na Island (1936) a klasikou je i jeho dílo *Čeští cestovatelé* (1959, 1961). Léta také působil jako výkonný redaktor *Sborníku ČSZ* a dalších časopisů.

Vedle jazykově české geografie v našich zemích až do poloviny 20. století existovala i geografie německá – někdy lepší, někdy slabší úrovně. Řada jejích představitelů přišla z Německa či Rakouska, mnozí ale byli zdejšími rodáky. Například *Karl Adalbert Sedlmayer* (*1. 4. 1903 České Budějovice, †14. 3. 1988 Brannenburg am Inn) pocházel z jižních Čech. Vystudoval v Praze (u R. Spitalera) a ačkoli cestoval po celém světě, byl považován hlavně za znalce zeměpisu Československa – a tím zůstal i poté, co napřed byl přesunut do Rostocku (1942), pak povolán do wehrmachtu, na frontě zajat a nakonec odsunut do americké zóny Německa, kariéru pak zakončil na univerzitě v Řezně. Na starou vlast – k níž měl stále nostalgický vztah, ostatně byl „jen“ Němec, nikoli nacist, a s českými kolegy slušně vycházel – nezapomněl, dokonce se zasloužil o založení Budějovického muzea v rakouském Neydhartingu poblíž Welsu.

Je to již 85 let, co na studijní cestě po USA zemřel jeden z nejvýznamnějších českých geografů vůbec, *Jiří Viktor Daneš* (*23. 8. 1880 Pavlov u Kladna,

† 11. 4. 1928 Culver City u Los Angeles). Žák Jana Palackého a především Jovana Cvijiće platil ve své době za jednoho z nejlepších znalců světového krasu, vynikal ale i v dalších oborech geomorfologie a psal rovněž práce antropogeografické. V letech 1920–1923 byl také prvním československým generálním konzulem v australském Sydney. Škoda, že paní Minnie Goldbergová při jízdě automobilem nedávala pozor... Urna s popelem byla převezena do vlasti a uložena u strašnického krematoria.

Jiří Martínek